

Wat in de wereld is

door: Kris Tavernier

1 Johannes 2:15-17

De wereld

Te midden van een gedeelte over geestelijke groei (1 Joh. 2:12-27) komt Johannes ertoe om een samenvatting te geven van dat 'wat in de wereld is'. Hij doet dat aan de hand van drie uitdrukkingen:

- 'de begeerte van het vlees',
- 'de begeerte van de ogen' en
- 'de hoogmoed van het leven'.

Deze drie uitdrukkingen tonen op de eerste plaats een sterke ik-gerichtheid aan.

Het woord 'wereld' (Gr. 'kosmos') komt zeventien keer voor in deze brief. Het is van belang om 'de wereld' zoals Johannes dit woord in deze verzen gebruikt, eerst te definiëren. Anders zullen we bij het overdenken van de samenvattende omschrijving er niet toe komen om te verstaan wat Johannes wil zeggen. Hij gebruikt het woord 'wereld' immers minstens op drie verschillende manieren. Allereerst gaat het hier niet over de 'schepping', de 'aarde' of het 'heelal', zoals in Johannes 1:10 en 1 Johannes 4:9 (Gen. 1). Die was op zichzelf immers goed toen die door God werd geschapen. Daar is op zich niets verkeerd (zondigs) mee. We mogen er zelfs vrijelijk van genieten. Die aarde herbergt als potentieel bovendien heel wat bouwstoffen waarmee van alles gemaakt kan worden. Ook daar is op zich niets mis mee. Het gaat dus niet over bergen, planten, dieren, enz. en ook niet over stoelen, huizen, computers, enz. Het is aards, maar daarom niet persé werelds (in de zin zoals hier door Johannes bedoeld). Het kan echter wel *werelds* aangewend worden. De mens heeft immers de kwalijke neiging om alles te *misbruiken*. Een film bijvoorbeeld is een aardse zaak, maar het soort film bepaalt of die film al dan niet *werelds* is.

Ook gaat het niet om de mensheid op zich, zoals in Johannes 3:16 en 1 Johannes 4:14. God heeft de 'mensenwereld' (in dezelfde zin zoals wij bijvoorbeeld over de 'dierenwereld' spreken) immers lief. De mensenwereld is echter wel het domein, waar 'het wereldse' (dat we zo dadelijk gaan bespreken) alles van zijn gading vindt. De drie zaken die Johannes noemt, vinden dan ook een aanknopingspunt bij de mens die in deze schepping is. Het gaat hier bij Johannes in deze

verzen om de 'wereld', zoals wij dat vaak gebruiken in uitdrukkingen als 'een werelds denken', 'wereldse begeerten' en 'wereldse mensen'. Bij de 'wereld' zoals het hier gebruikt wordt, gaat het om het systeem dat de satan in de in zonde gevallen schepping heeft opgezet om de mensen van God af te voeren. De mens wordt daardoor echter niet van zijn verantwoordelijkheid vrijgesproken, want hij is snel bereidwillig om mee te bouwen aan dat systeem. Dat systeem is Godvijandig en mensen zijn er de inzet van. Dat systeem zit ingebakken in de maatschappij waarin wij leven, een anti-goddelijk geheel. Dat is de kern van de 'wereld' zoals Johannes die hier noemt: ze trekt ons weg van God om zichzelf in plaats daarvan aan te bieden. De gelovigen moeten leren om die wereld te herkennen en te ontmaskeren. Johannes roept in deze verzen op om die wereldse gang van zaken in de maatschappij niet lief te hebben. Wel de schepping, wel de mensen, maar niet de richting waarin de wereld zich begeeft. Geef je liefde niet aan de wereld die je liefde probeert te winnen. Wij zijn wel nog *in* deze wereld, maar niet meer *van* deze wereld. Dat wat in de wereld is, is aantrekkelijk voor onze menselijke natuur. Het is een strijd om ons hart.

Drie uitdrukkingen

We moeten in de eerste plaats beklemtonen dat deze drie uitdrukkingen geen uitleg zijn over wat de wereld nu precies is of hoe die in elkaar steekt. Veeleer zijn het drie kanten van eenzelfde zaak, die elk op een bepaald aspect de nadruk leggen. Het eerste wat Johannes noemt is 'de begeerte van het vlees'. Het gaat dan over dat wat aangenaam is voor de mens, dat wat zijn zintuigen bevredigt, wat hem genot verschaft, het genieten van deze wereld. Daarvan is er een zeer ruim aanbod in de wereld. Dat is niet nieuw, het is er altijd al geweest, in verschillende gestalten. Als slogan zou je hierbij misschien wel kunnen zetten: 'zichzelf eens goed verwennen'. Het gaat niet persé over de erotische lust. Deze omschrijving staat immers aan het adres van de jongelingen, die de boze hadden overwonnen en in wie het woord van God was (vs. 14b). Het hoeft hier dus niet noodzakelijk om zondige dingen te gaan. Maar de schoen wringt in dat waar het bevredigen van de

zintuigen voorop staat. Het is een begeren om te genieten. Je hoort het zo vaak: 'Je leeft maar één keer, dus moet je van elk moment genieten'.

'De begeerte van de ogen' legt er de nadruk op dat het om een streven gaat, om een levenskoers die gekozen wordt. Dat waar het oog op gericht is, daar ga je voor. Het hoeft hier niet uitsluitend over de materiële wereld te gaan die door het biologisch oog waarneembaar is. Het is breder dan dat. Het is een leven voor dat wat in deze wereld te vinden is. Ieder mens stelt zo wel zijn eigen levensdoelen, uit alles wat de wereld aan te bieden heeft. De een wil een groot huis, de ander wil de hele aardbol afreizen, nog een ander wil de beste zijn in zijn sportclub, nog een ander wil elke voetbalmatch van zijn favoriete ploeg zien, enz. Het vorige gaf aan: je leeft om te genieten. Hier gaat het erom: Waar wil jij je leven aan toewijden? Kies maar uit het aanbod aan wereldse levensdoelen. De laatste uitdrukking 'de hoogmoed van het leven' legt de nadruk op het *ik* in deze aan tijd gebonden wereld. Ten eerste gaat het om de mens zelf, ten tweede gaat het om het grote belang van het leven op deze aarde. Ik leef. Het gaat allemaal om het leven nu op deze aarde en om wie ik ben tijdens dit leven op aarde. Mijn leven is belangrijk. Ik ben belangrijk.

Als je deze drie dingen nu samenvoegt: 'de begeerte van het vlees', 'de begeerte van de ogen' en 'de hoogmoed van het leven', dan krijg je een idee van de val waar de wereld ons probeert in te lokken. Dan zie je de mens die leeft voor wat de wereld te bieden heeft. Precies dat moesten de jongelingen leren op te geven: 'Waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn' (Matt. 6:21). Met andere woorden: je leeft voor dat wat je hart begeert. De jongelingen hadden wel de boze overwonnen, wat niet betekent dat ze niet meer zondigden. Anders zouden ze zichzelf wel bedriegen (1:8). Elk mens zondigt zolang hij op deze aarde is; daartoe hebben we echter een Voorspraak bij de Vader, nl. Jezus Christus, de Rechtvaardige (2:1). Voor de jongelingen was het leven in de zonde echter niet meer hun levensstijl. Maar wat ze moesten leren was dat ze niet meer moesten leven voor deze wereld, die hen verleidelijk wegtrok van een leven voor God. Het is belangrijk dat deze aanwijzing aan de jongelingen is gericht (als we het dan eens zuiver naar de lichamelijke leeftijd bezien). Ze zijn op het toppunt van hun kracht, ambities en zelfontplooiing. Wat gaan ze nu met hun leven doen? Wat verwachten ze van het leven? De wereld is bereid om een ruim aanbod te bieden. 'Maar daar moet je niet op ingaan', zegt Johannes. Het is bedrieglijk en trekt je weg van God. Prediker zou zeggen: 'Het is allemaal maar ijdelheid'. Johannes gaat verder: 'Het is allemaal in elkaar gezet om je hart van God weg te trekken'.

Samenvattend

Het gaat steeds om het hier en het nú. Vooreerst: wat ik nu 'nodig' heb om mijn *verlangens te bevredigen*. Vervolgens: wat ik verlang van *dit leven op aarde*. Ten slotte: wie ik nu ben of beter gezegd denk te zijn of wil zijn *in deze wereld*. Dan is ons hart niet gericht op God, maar gericht op onszelf en op alles wat de wereld te bieden heeft. En dat wil de wereld, en dan vooral de overste van deze wereld, zo graag. Dan heeft ze de liefde van ons hart.

De bijbel laat ons niet denken in een hier-en-nú-kader. Een mensenleven is slechts een punt in de lijn die de eeuwigheid is. De dingen van het hier en nú gaan voorbij en ook hun begeren (vs. 17a). Een christen leeft met het zicht op de eeuwigheid. Ook leeft hij met het zicht op de hemel. Er is veel meer dan dat wat zichtbaar is voor het biologisch oog. Daarom leeft hij niet voor dat wat in de wereld is, maar om de wil van God te doen (vs. 17b). Daarom begeert een christen meer om 'in Hem te blijven' en te leven voor de dingen van Hem, dan om te begeren (te leven voor) de dingen van deze wereld en voor deze wereld zelf. Daar komt het hier en nú wel op aan! En dat heeft dan ook weer heel veel te maken met Christus' komst (2:28).

Groei

We mogen niet vergeten dat deze waarschuwing in het kader van geestelijke groei staat. Deze waarschuwing geeft namelijk precies aan waardoor gelovigen vaak niet verder blijven groeien tot volwassenheid! Namelijk doordat hun hart betrokken blijft op de wereld. Er blijft een verwachting voor het hier en het nu in deze wereld. Maar 'wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige' (Hebr. 13:14). Als we vele personen uit de bijbel erop nagaan, dan valt het op dat ze het niet meer verwachtten van deze wereld. Noach ging in de ark, Abraham verliet Ur, Mozes verliet Egypte, de richters zetten hun leven op het spel, de profeten zonderden zich af en preekten tegen de gang van zaken, de discipelen verlieten hun bezigheden en volgden Jezus, de eerste gelovigen waren bereid hun huis en leven te verliezen, Paulus achtte alles drek wat hij bereikt had, enz. Dan is de wereld werkelijk voor ons gekruisigd (Gal. 6:14). Bij Lot zien we precies het omgekeerde gebeuren. Hij verwachtte het van deze wereld en verspeelde alles en zijn leven eindigde in een ramp. Hij is een voorbeeld van een wereldse gelovige.

Laat ons eerlijk zijn, het is niet evident en gemakkelijk om de wereld op te geven. 'De wereld trekt' zeggen we wel eens. En dat is ook zo. Er gaat een ongelofelijke aantrekkingskracht uit van deze wereld. Misschien besluit Johannes precies wel daarom dit gedeelte over groei met de aandacht te richten op de openbaring van de Heer Jezus Christus (2:28). Zodat wij veel verder zouden zien dan dat wat in deze wereld is. En zouden

zien op dat wat, en vooral op Hij die, in de hemel is (vgl. Kol. 3:2).

De gnostici

In de tijd dat Johannes deze brief schreef was er een groep van mensen die pretendeerden ingewijden te zijn in het ware geloof, de gnostici. Waarschijnlijk zijn de drie punten die hier door Johannes aangegeven worden dan ook een verwijzing naar hun denken. De gnostici hadden het over extatische ervaringen die ze meemaakten. Dat was in wezen slechts een bevredigen van de begeerte van het vlees. Het is enorm ik-gericht, want ik voel mij zo extatisch tijdens die ervaringen. Daar gaat het dan om. Vervolgens hadden ze het over het zien van visioenen. Johannes spreekt over de begeerte van de ogen. De visioenen dienden als doel voor de gnostici. Daar gingen ze voor. Ten slotte hadden ze hoogmoedige pretenties. Zij waren het en al de anderen waren minder of hoorden er helemaal niet bij; dus de hoogmoed van hun bestaan. Voor de gnostici was godsbewustzijn identiek aan zelfbewustzijn, d.i. kennis van het hogere zelf. Het ging hen helemaal niet om Christus, maar om henzelf. De gnostici werden daarmee ook meteen aangeduid als helemaal niet geestelijk te zijn, maar juist heel vleeselijk en werelds. Het klonk wel fraai, maar dat was het helemaal niet. De jongelingen moesten hier niet jaloers op zijn en naar die dingen gaan verlangen. Het gaat om Christus en om zijn komst en om het feit dat wij voor Hem leven. Johannes beklemtoont in zijn brief veeleer dat het gaat om het 'weten' (3:2, 14; 5:19, 20). Een weten, niet door ervaringen of visioenen, maar een weten door het geloof. Een zekerheid van het hart door het geloof.

In onze dagen is er ook een sterke stroming van ervaringsgericht geloofsleven. God moet ervaren worden. En soms kennen we ook heel bijzondere ervaringen met God. Daar is op zich niets mis mee, integendeel. Ook visioenen kunnen instrumenten in Gods hand zijn, in de bijbel vinden we er veel terug. Toch is voorzichtigheid geboden. Niet alles is geestelijk, wat geestelijk lijkt. Wanneer er een streven ontstaat naar ervaringen en visioenen, dan zou dat wel eens juist heel vleeselijk kunnen zijn. Daarmee wil ik gelovigen niet afdoen als gnostiek-gericht. Maar we moeten er waakzaam voor zijn dat 'dat wat in de wereld is' niet met een christelijk sausje tot een verlangen wordt van ons hart. Natuurlijk is het aantrekkelijk wanneer je erover hoort spreken. En natuurlijk ben ik heimelijk een beetje jaloers op Paulus, die tot in de derde hemel werd weggevoerd. Maar wil ik ook zijn leven van verdrukking, gevangenschap en

martelingen leiden? Meer en meer is er een heersend denken dat God er moet zijn *voor ons*. Alsof dat al niet zo is. Maar de bijbel roept ons op om er te zijn voor Hém. Om te leven met en voor Hem.

De zondeval

De vroege kerkvaders zagen in de opsomming van Johannes reeds een parallel met de zondeval (Gen. 3:4-6). De begeerte van het vlees loopt parallel met: 'de boom was goed om van te eten'. De vrucht zag er ongelofelijk lekker uit. De begeerte van de ogen is parallel met: 'dat hij een lust was voor de ogen'. De ogen van de mens raakten gefixeerd op de vrucht en daar draaide het opeens allemaal om. De hoogmoed van het leven ten slotte is parallel aan het: 'gij zult verstandig worden en als God zijn'. De mens en zijn bestaan werden bovenmate belangrijk. Als we naar onszelf kijken, dan merken we dat we geen haar beter zijn dan Adam en Eva. De verleidingen zijn anders, maar ze appelleren evengoed aan ons hart.

De verzoeking in de woestijn

Er is nog een andere parallel en die vinden we bij de verzoeking in de woestijn. Zo mis als het ging bij Adam en Eva in de perfecte omstandigheden van de hof van Eden, zo goed ging het bij de Heer Jezus in de woestijn. Het vlees loopt parallel met de broden die uit stenen konden gemaakt worden. De Heer Jezus had ongetwijfeld honger na veertig dagen van vasten. Maar de wil van de Vader was zijn spijs en Hij leefde van de woorden van de Vader. De ogen lopen parallel met de koninkrijken van de wereld. De Koning werd uitgenodigd een werelds koninkrijk te vestigen. Maar Hij zal een hemels koninkrijk vestigen op deze aarde. De hoogmoed staat dan parallel met het gedragen worden door de engelen en daardoor God verzoeken. De Messias die zou neerdalen op het tempelplein, gedragen door de engelen. Dat zou wel indruk gemaakt hebben en Hem geëerd hebben. Maar Hij kwam niet om Zichzelf te verheerlijken, maar om de Vader te verheerlijken. Wat een Voorbeeld voor ons! Naar zijn voorbeeld mogen we groeien. 'Hierin is de liefde bij ons volmaakt opdat wij vrijmoedigheid hebben in de dag van het oordeel, dat zoals Hij is, ook wij zijn in deze wereld' (1 Joh. 4:17). Wel in deze wereld, maar niet van en voor deze wereld. Maar voor Hem!